

Teksti: JOUKO KOKKONEN

Veikkauksen monopolia ei pidetä enää pyhänä

”Suomalainen voittaa aina.” Näin Veikkaus on totuttanut meidät ajattelemaan. Mutta harvemmin kysytään kuka voittaa ja miten? Veikkauksen 80-vuotinen monopolikaan ei enää näytä aivan yhtä järkkymättömällä kuin mihin on totuttu.

Monopolia ovat 2010-luvulla arvostelleet etenkin ammattivedonlyöjät sekä talouden kaikenlaisen sääntelyn vastustajat. Vedonlyöjien intressissä on murtaa Veikkauksen monopoli itsekkäistä syistä, vaikka he puhuvat yksinoikeudella toimivan yhtiön aiheuttamasta ongelmapelaamisesta. Kyynisesti voisi sanoa heidän haluavan saada kansainvälisille markkinoille taitamattomampia pelaajia kasvattamaan pottia.

Monopolin purkamista vaativien äänen kuuroon on tullut viime aikoina uusia vakavammin otettavia ääniä. Emeritusprofessori **Pekka Sulkunen** arvioi Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä 1/2019, että Suomen rahapelisääntely on järjestettävä uudelleen. Sulkunen toimi vuoteen 2018 saakka sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asettaman rahapelien toimeenpanon arviointiryhmän puheenjohtajana. Hän on osallistunut myös kansainväliseen tutkimushankkeeseen, joka pureutui rahapelaamiseen haittoihin ja niiden ehkäisykeinoihin.

Sulkusen mukaan rahapelien 1,8 miljardin tuoton hankkiminen vaatii 0,8 miljardin euron panostuksen, yhtä paljon kuin poliisin kulut ovat vuositasolla. Verotuksen keinoin miljardin saisi kokoon murto-osalla kuluista. Veikkauksen toiminnan voi tulkita pelaajiin kohdistuvaksi veroksi, jonka on erityisen raskas peli-ongelmallisille.

”Rahapeleillä kerätty rahoitus hyviin tarkoituksiin on oikeudenmukaisuuskysymys, mutta myös valinta, jonka tarkoituksenmukaisuudesta olisi hyvä keskustella.”

Rahapelaamisen haittoihin perehtynyt Sulkunen näkee, että rahapelien sääntely on järjestettävä Suomessa uudelleen. Hän muistuttaa, että Suomessa käytetään kolmanneksi eniten rahaa asukasta kohden rahapeleihin maailmassa. Samaan aikaan perinteisen pelaamisen suosio on taantumassa ja verkkopelaaminen kasvussa. Myös liikuntasosiologi **Arto Tiihonen** näkee Veikkauksen toimintamallin kestävämmäksi. Hänen mielestään myös veikkaustuottoja saavien järjestöjen on syytä pohtia järjestelmän oikeutusta.

”Jos minä olisin järjestöjohtaja, niin vakavasti harkitsisin nykyisestä mallista luopumista. Miksi erittäin tarpeellista ja hyödyllistä toimintaa pitää rahoittaa erityisesti haavoittuvien väestöryhmien, kuten kouluttamattomien nuorten miesten ja pieniä eläkkeitä nauttivien mummojen, pelaamisen kautta?”

Haittakeskustelussa voimakkain arvostelu on kohdistunut raha-automaatteihin, mutta myös nettipeleihin ongelmat ovat herättäneet huomiota. Veikkauksen vastuulla on ongelmapelaamisen torjunta, mutta sen on nähty olevan tehotonta ja yksittäisten pelien haittoihin keskittyvää.

Edunsaajat ovat ärhäkästi puolustaneet nykytilannetta, joka on niiden tulkinnan mukaan puutteellisenkin paras mahdollinen. Puolueiden ohjelmissa monopolilla on edelleen vankka kannatus. Osasyynä on se, että lukuisat poliitikot toimivat edunsaajakentän luottamustehtävissä.

Silmäys historiaan kertoo, että edunvalvontataistelulla on pitkä perinne. Urheilujärjestöt olivat aluksi vuonna 1940 perustetun Veikkauksen ainoa edunsaaja. Tilanne muuttui 1953, kun taide ja tiede saivat ensimmäisen kerran siivun kakusta. Lotto muovasi rahapelikenttää perusteellisesti uudelleen. Onnenpelistä tuli pian Veikkauksen todellinen rahasampo. Yhteys urheiluun oheni ja sen osuus veikkausvoittovaroista pieneni. Oy Veikkaus Ab siirtyi vuonna 1975 urheilujärjestöjen omistuksesta valtiolle. Järjestöt saivat komean potin osakkeistaan.

Jakosuhte muuttui useaan otteeseen, jolloin liikunnan ja urheilun osuus pieneni. Urheiluväki rutisi, vaikka rahaa tuli tasaisena virtana. Niin urheilujärjestöt kuin muut veikkaustuotoista nauttimaan päässeet kolmannen sektorin toimijat nousivat lottokansan karttuisan käden ansiosta kasvu-uralle. Vuoden 2001 jakosuhdelaki lopetti kitinän Veikkauksen tuotonjaosta. Liikunnan ja urheilun toimijat tulkitsivat varmistamansa neljänneksen torjuntavoitoksi.

Pelimonopolin toisen haaran muodosti pitkään pelikoneita ja nettipelejä hallinnoinut Raha-automaattiyhdistys, jonka tuotot suuntautuivat sosiaali- ja terveysalan järjestöille. Kolmantena toimijana oli hevosurheiluun liittyviin peleihin erikoistunut Fintoto. Monopoliyhtiöt yhdistyivät vuonna 2017 Veikkaukseksi.

Miltä tulevaisuus näyttää? Monopoli ei ole Pohjoismaissa enää itsestäänselvyys. Tanska otti vuonna 2013 käyttöön peliyhtiöiltä perittävät lisenssimaksut. Ruotsissa samaan järjestelmään siirryttiin tämän vuoden alussa. Syynä oli ilman lisenssimaksua toimineiden peliyhtiöiden saavuttama 50 prosentin markkinaosuus internet-pelaamisessa. Norjassa toimii edelleen samanlainen monopoliyhtiö kuin Suomessa.

Tulovirtoja ohjautuu Suomesakin yhä enemmän ulkomaisten yhtiöiden nettipelaamiseen, jota etenkin maksullisilla urheilukanavilla pyörivä voimallinen mainonta kirittää. Yhtenä vaihtoehtona on väläytetty nettipelaamisen estämistä, joka ei kuitenkaan onnistu ilman vastalauseita. Protesteihin saattaisivat yhtyä nettipelaajien lisäksi internetin vapautta itseisarvona pitävät kansalaiset.

Veikkauksen tuottoihin on sisällytetty tasaisen kasvun oletus, joka on tähän saakka täyttynyt. Liikuntapoliittiseen selontekoon on kirjattu varovainen varautuminen Veikkauksen tuottojen laskuun tai jopa monopoliajan päättymiseen. Selonteossa esitetään toive valtion liikuntamenojen rahoittamisesta osaksi budjettivaroista. Budjettirahoitus on ollut pitkään ei-toivottu vaihtoehto, koska sen on uumoiltu altistavan urheilurahat poliittiseksi pelinappulaksi.

Veikkauksen monopolin päättyminen näyttää kevään 2019 vaalituloksen perusteella lähitulevaisuudessa epätodennäköiseltä. Aleneviin tai paikallaanpolkeviin tuottoihin yhtiö ja sen valtiomistaja joutuvat kuitenkin varautumaan.

JOUKO KOKKONEN, FT,
erikoistutkija
Liikuntatieteellinen Seura
Sähköposti: jouko.kokkonen@lts.fi

Sidonnaisuusilmoitus: Liikuntatieteellisen Seuran rahoitus perustuu suurelta osin opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntatieteellisille tutkimus- ja tiedonvälitysyhteisöille jakamista veikkauvoittovaroista.

Linkkejä:

Pekka Sulkunen, Suomen rahapeliääntely järjestettävä uudelleen. Yhteiskuntapolitiikka 1/2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137606/YP1901_Sulkunen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Arto Tiihonen, Veikkauksen epäterve pelimaailma. Miksi liikun -blogi 22.12.2017. <https://www.miksiliikun.fi/2017/12/22/veikkauksen-epaterve-pelimaailma/>